

Motion till riksdagen 2013/14:Kr223

av **Helén Pettersson i Umeå och Katarina Köhler**
(S)

Utveckling av Institutet för språk och folkminnens regionala verksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de planerade verksamhetsinskränkningarna vid Institutet för språk och folkminnen och att institutet bör fortsätta att utveckla sin regionala verksamhet i stället för att avveckla densamma.

Statlig utarmning i kombination med centralisering

På fler och fler områden fråntar sig staten sitt ansvar och lägger ut uppdrag till exempelvis kommuner och landsting – i decentraliseringens namn och utan att skicka med nödvändiga resurser. Samtidigt pågår en centralisering där myndighetsfunktioner och beslut koncentreras.

Ett, tyvärr, målande och tydligt exempel på detta är det förslag som Institutet för språk och folkminnen förväntas fatta beslut om i början av oktober. Av de fem enheter som finns i Stockholm, Göteborg, Uppsala, Umeå och Lund föreslås två helt läggas ner – det i Lund (DAL) och det i Umeå (DAUM). Med andra ord vill man koncentrera hela verksamheten till Mellansverige.

Vi vet att myndigheten behöver vidta åtgärder för att få budgeten i balans och vi har full förståelse för generaldirektörens svåra uppgift.

Många myndigheter sitter i samma båt generellt och inom Kulturdepartementets område i synnerhet. Det handlar om att myndigheter, institutioner och verksamheter fått otillräckliga uppräknings i förhållande till t.ex. löneutvecklingen, fler nya uppdrag har lagts ut som ej är fullt finansierade, ökade krav på uppföljning, styrning och kontroll och ibland också minskade anslag.

Fel! Okänt namn på

Detta är regeringens politik, detta är regeringens beslut och detta är regeringens ansvar. I regleringsbrevet för 2012 har Institutet för språk och folkminnen fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar med att öka ett regionalt perspektiv och hur vi kan utveckla vår verksamhet så att den i högre utsträckning ska ge effekter i hela landet.

Av 2014 års budget proposition framgår att regeringen vill satsa 3 miljoner för att stärka språkvårdsinsatserna särskilt för minoritetsspråken. Budgetpropositionen innehåller inga direktiv eller förslag på åtgärder, men den är det styrande verktyg generaldirektörer och chefer har att göra verksamhet för, tillsammans med de regleringsbrev som kommer till myndigheterna i december varje år. I retoriken blir det med andra ord enkelt för kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth (M) att i detta fall gömma sig bakom orden: ”Hur Institutet för språk och folkminnen organiserar sin verksamhet är dock en fråga för myndigheten.” Samtidigt sitter kulturministern i den regering som beslutat om att inte ytterligare kommentera hur myndigheten organiserar sin verksamhet.

Förslaget om att lägga ner DAUM och DAL kan i första skedet te sig som en i sig liten fråga, för en förhållandevis liten myndighet med förhållandevis snäva uppdrag. Men förslaget visar på just den inkonsekvens och det frånhållande av ansvar som regeringen just nu bedriver. Förslaget är ett av alla i raden exempel på en farlig väg där man genom att tillåta att ett kort tas bort löper stor risk att radera hela korthuset. Förslaget står i direkt motsats, som vi ser det, till de ord regeringen och kulturministern framlägger på områden som regionalisering och samverkansmodellen, minoriteternas ställning, forskningens betydelse, närhetsprincipen och betydelsen av kulturvården.

En regionalisering har på många håll pågått i vårt land alltsedan Ansvarskommittén lade fram sitt betänkande så även på kulturområdet i och med införandet av samverkansmodellen och decentraliseringen av vissa statliga medel. Ett av huvudargumenten är att beslut ska ligga så nära berörda verksamheter som möjligt. Så långt gott nog, men med andra handen tillåter man sina egna myndigheter att göra precis tvärtom. Till detta ska vi komma ihåg att mycket av det material som finns på DAUM och DAL har lämnats in i förtroende och är djupt personliga och på individnivå. Allt detta riskerar nu dels att delas upp och splittras, dels hamna mycket långt från det kulturella koncept och den region där materialet insamlats. För framtiden lär det också betyda att alla de berättelser och all den kunskap man vill lämna åt kommande generationer i norra och södra Sverige kan gå om intet – det ter sig väldigt långsökt att man ska vända sig till Stockholm, Uppsala eller Göteborg.

Minoriteterna

Vem har ansvar för att det immateriella kulturarvet arkiveras? DAUM ansvarar idag för finska, meänkieli och samiska. EU:s hållning är klar; i Sverige finns det klara behov av insatser för de nationella minoritetsspråken. EU:s ”Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk” deklarerar att man ska uppmuntra eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att

insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk – precis det DAUM gör beträffande finska, meänkieli och samiska.

Forskning

Två av Sveriges främsta universitet ligger i Lund och Umeå. Båda lärosätena har vittnat om vikten att ha kvar Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund respektive Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Förutom att den rent lokala förankringen och den allmänna tillgängligheten blir lidande så får både forskning och utbildning lida. På båda universiteten har man nära samarbete i fråga om undervisning, forskningsmaterial, samarbete och kunskapsutbyte – otroligt viktigt för vår kunskap om historia, nutid och framtiden. I Lund betonas man specifikt den värdefulla ortnamnsdatabasen samt dialektordsdatabasen och i Umeå kan särskilt nämnas vikten vid de lagstadgade minoritetsspråken beträffande såväl skriftliga som muntliga samlingar. Istället för att minska genom nedläggning, så borde man från regeringshåll satsa på dessa två orter för att stärka forskningsprofilen och öka kunskapen. Institutet har sedan många år byggt upp en bra verksamhet och samarbete med berörda universitet. Ett bra exempel är Centrum för Samisk forskning på Umeå universitet som samordnar forskning om samerna, samernas kultur, språk och historia och initierar ny forskning inom fältet. Cesam är en mötesplats för doktorander och forskare från olika discipliner inom universitetet för att skapa en positiv forskningsmiljö och ett kreativt tankeutbyte som berikar forskningen. Umeå universitet är i allt väsentligt beroende av det uppbyggda samarbetet med Institutet för språk och folkminnen och i det arbetet är Institutionen DAUM i Umeå centralt.

Kulturhuvudstadsåret 2014

Nästa år är det Sveriges, tillsammans med Lettlands, tur att inneha kulturhuvudstadsåret. Här i Sverige gick utmärkelsen till Umeå och det blir nästan parodiskt att det stod mellan Lund och Umeå – just de två städer som nu kan komma att drabbas. Regeringen har till samtliga myndigheter inom Kulturdepartementet gett i uppdrag att i sin verksamhet prioritera samarbete med Umeå kommun för medverkan i Umeå Europas kulturhuvudstad 2014. Institutet för språk och folkminnen har också haft dialog med den kommande kulturhuvudstaden och en mängd samarbetsprojekt finns redovisade. Ett unikt tillfälle för hela Sverige att visa upp vår kultur för människor i hela Europa som nu går om intet. Inte minst det samiska kulturarvet tappar en stor kunskapskälla om DAUM från och med januari 2014 stängs ner.

Det som tedde sig som en liten isolerad fråga för en mindre myndighet är alltså något mycket större och mycket värre. Nu pågår ett besparingsprogram

Fel! Okänt namn på

inom Institutet för språk och folkminnen där det viktigaste grenarna i Lund (DAL) och Umeå (DAUM) riskerar att läggas ner.

Med anledning av det planerade verksamhetsinskränkningarna vid Institutet för språk och folkminnen tillkännager riksdagen som sin mening om att institutet bör fortsätta att utveckla sin regionala verksamhet inte avveckla densamma.

Stockholm den 25 september 2013

Helén Pettersson i Umeå (S)

Katarina Köhler (S)